

4.prednáška

Oddelenosť od obyvateľstva- dualita štátu a občianskej spoločnosti

R. Michels- železný zákon oligarchizácie moci

Demokracia a odbornosť- vzájomný vzťah je problematický, čím väčší odborník, tým menej rozumie iným odvetviam. V súčasnosti má vzťah osobitnú podobu- partiokracia a odbornosť= vláda politických strán, strana dosadí najvernejších, stranícka príslušnosť vždy prebije odbornosť

Spôsoby obsadzovania- personálny substrát- 3 spôsoby výberu: 1) kariérny (Európa)

2) meritný (USA) meriti- podľa

zásluh

3)spoliálny/koristný- víťaz berie

všetko, prevláda u nás.

1) Kariérny- služobná definitíva

- služobný postup podľa vopred určených kritérií
- len kvalifikované dôvody na odvolanie (potrebná bezúhonnosť, beztretnosť)
- nezlučiteľnosť štátnej služby s podnikaním/ inkompatibilita
- mlčanlivosť
- zákaz zamestnávania príbuzných
- zákaz členstva v politických stranách
- zákaz účasti na politických akciách
- zákaz štrajkovať
- lojalita

2) Meritný- obsadzovanie funkcií v štátnej správe na základe kvalifikácie a nie politickej príslušnosti

- konkurzy
- ďalšie zvyšovanie kvalifikácie (povinnosť)
- morálna bezúhonnosť
- rekomendácia/ odporúčanie

Dvojediná úloha štátnej moci

-autorom je **M. Duverger**- poznatky prevzal z histórie- **Janusovská tvár** (Janus- rímsky boh, bol zobrazovaný s dvoma tvármi, bol bohom počiatku všetkých vecí, ochrancom dverí a brán).

-dvojedinosť- jedna pozícia- integruje spoločnosť, vyjadruje celospoločenskú vôľu

- druhá pozícia- ako mocensky jediný utláča, realizuje štátne donútenie

Inštitucionalizácia štátnej moci

- štátna moc je spoločenská sila

-kumulatívne má 3 stránky: personálny substrát (ústavni, verejni činitelia...), materiálny substrát(zbraň policajta), normatívno-organizačný

Štátny mechanizmus a štátny aparát

-štátny mechanizmus je širším pojmom, štátny aparát zahŕňa len personálny substrát

-**štátny mechanizmus** je súhrn inštitúcií, zariadení, organizácií, ktoré disponujú štátnou mocou zabezpečujú vôľu zdroja/ pôvodcu moci (funkcie štátu)

- **zložky štátneho mechanizmu sú:**

1) štátne orgány

2) úradné osoby

3) donucovací aparát

4) štátne organizácie a zariadenia

5) ostatní aparát (referentka na súde, asistenti, znalci, tlmočníci...)

- jedna a tá istá osoba môže vystupovať v rôznych pozíciách

1) Štátny orgán- zložka štátneho mechanizmu, má mocenské atribúty, spočíva v právomoci a kompetencii vydávať právne akty

- **právomoc-** spôsobilosť štátneho orgánu vydávať právne akty

- **kompetencia/ pôsobnosť-** okruh spoločenských vzťahov, v ktorých má štátny orgán právomoc.....môže vydávať právne akty

- **druhy kompetencie:**

1) osobná- voči ktorým osobám

2) priestorová/ územná- na akom území zaväzuje

3) časová- od kedy do kedy môže vydať PA

4) vecná- v ktorom okruhu spoločenských vzťahov

5) funkčná- ktorý stupeň danej sústavy vydáva PA

-prekročená právomoc- ničotný právny akt, paakt, nulitný právny akt, neexistencia právneho aktu

- prekročená kompetencia- neplatný právny akt vtedy, ak bude za neplatný vyhlásený, ale právne existovať bude.

-**funkčná kompetencia- kasačný-** vyšší súd môže len zrušiť a vrátiť

- **apelačný-** zmení, zruší a vráti, potvrdí

- **systačný-** v danej sústave orgánov napr. na úrovni správneho súdnictva je už vec právoplatne rozhodnutá, je možnosť rozhodovania súdmi.

5. prednáška

Funkcie štátu

-pojem- hlavné, základné smery činnosti štátu

-sú obsahom štátu

-súvisia s podstatou štátu, podstata štátu je otázkou subjektov moci, podstatou je kto ním disponuje

-z podstaty štátu vyplývajú jeho funkcie, funkcie štátu vyplývajú z úloh štátu

- na začiatku existujú potreby individuálne, následne skupinové, tak celospoločenské-
dostávame sa k funkciám štátu

-vlastnosti/ znaky činnosti štátu na určenie funkcií štátu:

1) veľký rozsah a celospoločenský význam

2) trvalý a systematický charakter

3) objektivizované formy (inštitucionalizácia činnosti)

Klasifikácia funkcií štátu- 1) z hľadiska suverenity št. moci sú vnútorne a vonkajšie

-2) podľa formy uplatňovania moci

-3) podľa reprodukcie moci

(bližšie pozrieť skriptá)

- so súhlasom suveréna môžu štátnu moc vykonávať aj iné subjekty (napr. súkromné zdravotnícke služby)

Forma štátu

- pojem- spôsob organizácie štátnej moci

Zložky- 1) forma vlády 2) učlenie štátu štátny režim tam už nezardujeme

-forma vlády- 1) vzťah obyvateľstva k štátnej moci, ale vždy z hľadiska spôsobu organizácie

2) povaha, zloženie a vzájomné vzťahy najvyšších orgánov štátu

-učlenie štátu- 1) v dôsledku územného členenia štátu ide o vzťah medzi ústrednými orgánmi štátnej moci a miestnymi orgánmi

Zákonitosti mnohotvárnosti foriem štátu (spôsoby organizácie štátnej moci sú mnohotvárne, rozličné):

Prečo je to zákonité- zákonitosť vyplýva z rôznorodosti podmienok realizácie štátnej moci.

Rôznorodé podmienky- ekonomická úroveň, pomer politických síl, geografické prostredie, demografické ukazovatele, politická kultúra, medzinárodná situácia, ideologický boj, riešenie národnostnej otázky, náboženské pomery, rasová otázka

Demokratická forma vlády- PRIAMA DEMOKRACIA- bezprostredná účasť obyvateľstva na štátnej moci. (Referendum, plebiscit, opcia)

Opcia- jednotliviec sám určí svoje štátne občianstvo (je výnimočná), 40/1993 Z.z. o štátnom občianstve- možnosť opcie- obyvatelia SR mohli do 31.12.1993 sami určiť štátne občianstvo

Plebiscit- často zamieňaný s referendom, môže byť ústavný a územný, ide o bezprostredné rozhodovanie

Referendum- čl.93-100 ÚSR, naštudovať na semináre

6. prednáška

Nepriama demokracia

- účasť obyvateľstva na štátnej moci cez zástupcov/ reprezentantov. Nazýva sa aj zastupiteľská, reprezentatívna demokracia

1) spôsob kreovania zastupiteľského orgánu

2) vzťah volič- poslanec

3) zákonodarný orgán- a profesionálny štátny aparát

1) spôsob kreovania zastupiteľského orgánu:

Zákonodarný orgán ako orgán zastupiteľský je kreovaný prostredníctvom volieb.

Voľby- užší zmysel- samotné konanie volieb od otvorenia volebných miestností až do uverejnenia výsledkov volieb a podpísania zápisnice o výsledkoch volieb

- **širší zmysel-** zahŕňajú aj prípravu na voľby, navrhovanie kandidátov, registrácia a kontrola kandidátskych listín, obstarávanie podpisov na petície

- uskutočňujú sa prostredníctvom realizácie volebného práva, pre ktoré sú charakteristické určité vlastnosti: a) všeobecnosť, b) rovnosť, c) priamosť d) tajnosť

- **a) opakom všeobecnosti-** obmedzenie prostredníctvom rôznych cenзов

- **b) rovnosť-** každý občan má jeden hlas (každý hlas má rovnakú váhu- neplatí)

- **c) priamosť-** občan bezprostredne volí svojich zástupcov do všetkých stupňov zastupiteľskej sústavy, opakom je nepriamosť- voľba cez sprostredkovateľa(USA- cez zbor voliteľov)

- **d) tajnosť-** zabezpečiť, aby sa nikto nedozvedel v prospech koho bol hlas odovzdaný.

Voľby musia byť slobodné

Volebné systémy:

1) väčšinový

2) pomerného zastúpenia

3) zmiešaný/ kombinovaný

1) väčšinový- podstata- územie štátu je rozdelené na volebné obvody, počet volebných obvodov zodpovedá počtu mandátov, z každého volebného obvodu je zvolený jeden kandidát a to ten, ktorý dosiahol väčšinu. Rozlišovať absolútnu a relatívnu väčšinu: relatívna= najviac zo všetkých(anglický volebný systém), absolútna= 50% plus jeden hlas(francúzsky volebný systém)- voľby v dvoch kolách, ak v prvom nikto nezíska väčšinu, postupuje sa do druhého kola- potom postačuje najviac zo všetkých hlasov

Výhoda väčšinového- priama väzba volič-poslanec, charakteristická pre krajiny, kde moc získava jedna z dvoch najsilnejších strán v štáte (neznamená to, že sú len dve strany, je ich viac, ale menšie strany nemajú šancu), nemusí byť vždy skutočným odzrkadlením výsledkov v parlamente

2) pomerného zastúpenia- koľko % strana získa vo voľbách, toľko % mandátov obsadí v parlamente

- väzba na poslanca chýba, volí sa politická strana, môžu sa uchádzať aj menšie politické strany, vznikajú koalície, čo sa môže odraziť v nestabilite vlády

3) zmiešaný/ kombinovaný- kombinácia prvých dvoch, aby sa odstránili resp. zmenšili nevýhody. Vytvárajú sa menšie volebné obvody, je kombinovaný s preferenčnými hlasmi na kandidátke politickej strany, blokačná klauzula- aby sa zabránilo roztrieštenosti- je určený percentuálny prah, aby sa strana dostala do parlamentu

- zákonodarný orgán je volený tak, že časť v rámci väčšinového a časť v rámci pomerného zastúpenia (SRN- Ústava- nie je vedený presný počet poslancov)

2)Vzťah volič a poslanec

- podstatný je mandát

- mandát- poslanecké miesto, z ktorého vyplýva hlas

- **imperatívny mandát-** viazaný, uplatňoval sa v minulosti (Rousseau), poslanec zastupuje voličov, pretože je viazaný ich vôľou- ak poslanec vôľu voličov nerešpektuje, voliči majú právo ho odvolať aj pred uplynutím funkčného obdobia (spája sa buď s právom voličov, s právom politickej strany odvolať poslanca v prípade neplnenia pokynov)

- **reprezentatívny mandát-** poslanec reprezentuje všetkých voličov, nie len voličov v obvode ktorého mu odovzdali hlas, mandát zabezpečuje nezávislosť poslancov, vylučuje priamu zodpovednosť časti voličov, alebo politickej strany, umožňuje poslancovi vykonávať mandát osobne, podľa vlastného svedomia a presvedčenia

3)Vzťah zákonodarných orgánov a profesionálneho štátneho aparátu

- v zastupiteľskej demokracii je profes. štátny aparát podriadený zastupiteľskému zboru

Forma vlády

- závislá od povahy, zloženia, vzájomných vzťahov najvyšších štátnych orgánov

- **forma vlády- 1) monarchia 2) republika 3) vodcovský princíp**

Monarchia: 1) absolutistická 2) dualistická 3) konštitučná 4) parlamentná

Republika: 1) parlamentná 2) prezidentská

Teória del'by moci:

- **podstata**- obmedziť moc v tom zmysle, aby sa zabránilo zneužitiu moci niektorým z orgánov štátu, zabrániť koncentrácii moci v rukách jedného štátneho orgánu (predrevolučné obdobia, VB, FR, USA) Locke, Montesquieu..
- z hľadiska štátnych orgánov ako nositeľov štátnej moci ide o delenie na orgány moci- zákonodarná, výkonná, súdna
- základný prvok del'by moci- odňatie dvoch kompetencií doterajšej jednotnej moci a to zákonodarstva a súdnictva
- **podstata del'by moci**- nie je hierarchické (vertikálne) usporiadanie štátnych rgánov, ale vyváženie ich postavenia, odvodené od rovnosti moci
- del'ba moci môže mať charakter- formálnej del'by moci- ak ide iba o del'bu práce medzi štátnymi orgánmi a faktickej del'by moci- moc prerozdelená medzi jednotlivé skupiny
- musia byť splnené 2 skupiny požiadaviek ak chceme hovoriť o del'be moci:

1) oddelenosť, nezávislosť, samostatnosť

2) rovnováha moci a brzdy medzi jednotlivými druhmi moci

1) oddelenosť, nezávislosť, samostatnosť- splnená, ak moc je zverená jednotlivým sústavám štátnych orgánov. Oddelenie Z, V, S moci

- inkompatibilita- nezlučiteľnosť moci v rukách jednej osoby
- kreačná nezávislosť- jedna sústava štátnych orgánov je z hľadiska svojho vzniku nezávislá na inej sústave štátnych orgánov
- vzájomná nezodpovednosť (nepodriadenosť) pri politickej nezodpovednosti, orgány jednej sústavy štátnych orgánov nemôžu odvolať predstaviteľov druhej sústavy štátnych orgánov

2) rovnováha moci a brzdy medzi jednotlivými druhmi moci- rovnaké podiely na moci, rovnováhy moci sa zabezpečujú prostredníctvom brzd

- **vzt'ah Z voči V**- Z. moc prostredníctvom pôvodnej normotvorby vymedzuje postavenie výkonnej moci- to, čo upravuje v zákonoch, na to nepotrebuje splnomocnenie
- **vzt'ah V voči Z**- brzdou je právo veta prezidenta voči zákonom parlamentu- prezident má právo vrátiť schválený zákon s pripomienkami naspäť do parlamentu. Tomu zodpovedá povinnosť parlamentu tieto pripomienky prerokovať (nie je povinnosť ich akceptovať)
- **Z voči S**- Z vymedzuje pôvodnou normotvorbou postavenie súdnej moci

- **S voči Z**- ústavné súdничество- ÚSR preskúmava súlad právnych predpisov s ústavou, ak zistí neústavnosť, následok- zánik účinnosti, platnosti právnych predpisov
- **V voči S**- právo prezidenta udeľovať milosť-IPA a amnestiu- NPA, vo viacerých formách- abolícia, agrácia, rehabilitácia
- **abolícia**- právo prezidenta nariadiť, aby sa trestne konaní nezačínalo, alebo aby sa v ňom nepokarčovalo
- **agrácia**- právo zmierňovať alebo odpúšťať tresty uložené súdnou mocou
- **rehabilitácia**- právo rozhodnúť o zahľadení odsúdenia/ trestu
- **S voči V**- správne súdничество- súdy preskúmavajú zákonnosť individuálnych správnych aktov. Brzda- orgány štátnej správy vydávajú IPA, časť rozhodnutí nepreskúmavajú vyššie orgány tej istej sústavy štátnych orgánov, ale s konečnou platnosťou o IPA rozhoduje iná moc. Napr. súdna

Parlamentarizmus

- rozdelenie štátnej moci, kde najvýraznejšie postavenie medzi štátnymi orgánmi má parlament. Parlament okrem jemu vlastnej zákonodarnej moci vykonáva aj kontrolu moci výkonnej. Vláda je závislá od parlamentu- žiada vyslovenie dôvery a je zo svojej činnosti zodpovedná parlamentu
- **klasický model**- parlament volí prezidenta

Parlamentná republika

- najvýraznejšie postavenie má parlament
- zodpovednosť vlády parlamentu (parlament si môže vynútiť demisiu vlády)
- nepriama závislosť hlavy štátu na parlamente (hlavu štátu volí parlament, funkcia hlavy štátu je vykonávaná samostatne, pretože neexistuje priama závislosť medzi touto funkciou a parlamentom)
- nepriama závislosť sa prejavuje v inštitúte kontrasignácie- právne akty prezidenta podliehajú podpisu predsedu vlády, či člena vlády
- vláda je podriadená parlamentu
- vláda je vymenovaná prezidentom pre ktorú sú smerodajné výsledky volieb
- prezident prijíma demisiu vlády, ak by neprijal demisiu, musí parlament rozpustiť a vypísať nové voľby

7. prednáška

UČLENENIE STÁTU

Učlenenie statu = uzemno-organizacna struktura statu = statne zriadenie

- vertikálna rovina

Pojem:

- pod učlenením statu rozumieme uzemnú organizáciu statu a v jej dôsledku systém vzťahov medzi statom ako celkom (ústredné orgány moci) a jeho jednotlivými uzemnými časťami (miestnymi orgánmi statnej moci).

- Stat sa uzemne člení a práve preto sa musíme zaoberať touto vertikálnou rovinou.

Uzemné členenie statu

Stat sa nemože uzemne nečleniť - musí sa členiť. A práve preto, že každý stat sa člení je tu potrebná otázka ako je rozdelená jednotná moc medzi ústrednými orgánmi.

Každá uzemná jednotka je obec, ale niektoré tie obce ak spĺňajú podmienky majú štatut mesta. Obec - starosta, Mesto - primátor.

Uzemné členenie statu sa nazýva administratívno-právne členenie a to preto že ide o tak záväznú vec že musí mať svoju právnu podobu, je to právne regulované, vyjde zákon ktorý to rieši. Každý stat sa člení administratívno-právne, aj unitárny aj zložený, ale niektoré staty sa navyše popri administratívnom členení, členia aj štatoprávne. Tie prvé sa nazývajú - unitárne state, Tie druhé - zložené staty.

Klasifikácia:

1) miera participácie orgánov s miestnou uzemnou pôsobnosťou na suverénite statu
(unitárne-jednoduché !(nie jednotný ... každý stat má tú vlastnosť že je jednotný - ak stat nie je jednotný tak nie je stat) a zložené)

- v prípade unitárneho statu sa miestne orgány nepodielajú na suverénite, ich suverénita je odvodená/delegovaná - všetko čo majú o tom rozhodlo centrum - teda zhora

- pri zlozenom state: clenke staty sa vzdavaju casti svojej suverenity a prenesu to na tento zlozeny celok - na tuto federaciju...kompetencie su odvodené z dola

Medzi zlozene staty patri: federacia a realna unia, takisto pojem zväzovy, spolkovy patri k zlozenemu statu

Zväzy/spolky statov nepatria do zlozenych statov! - konfederacia, moderna unia, personalna unia - CEFTA, Vysegradska stvorka ...

2) miera centralizacie resp. decentralizacie statnej/verejnej spravy z hľadiska jej uzemneho usporiadania: a) centralizovane

b) decentralizovane

c) kombinovane

toto tu sa tyka aj unitarneho aj zlozeného statu

Unitarny stat:

- lat. **uno** - jeden.

- ale jednotny je od lat. **unitas** - jednota.

Kazdy stat ci je unitarny ci zlozeny musi byt jednotny. Ak stat nie je jednotny tak to uz nie je stat. Jednotny znamena ze na danom uzemi plati jedna statna moc - jedno pravidlo pre vsetkych na danom uzemi.

Jednotny = monisticky! Právny monizmus znamena ze jeden a ten isty druh spolocenského vzťahu je v istom uzemi regulovany rovnako pre vsetkych.

Pravomoc uzemnych organov je odvodená z nedeliteľnej suverenity statu ako celku a je delegovanou(zhora) mocou, jej rozsah, obsah a formy vymedzuju najvyššie statne orgány.

- jedna sustava najvyšších statnych organov

- jedno statne občianstvo

- jedny statne symboly

- jedna mena

- jeden zakonodavny organ (1komorovy - SR/2komorovy - CR)

Autonomia je osobity pripad uzemneho usporiadanie statu. Autonomia sa moze vyskytnut aj v unitarnom state aj v zlozenom. Ak sa vyskytuje v unitarnom state nenarusa to unitu daného statu! a naďalej pojde o unitarny stat, pretoze autonomny utvar nie je statny

celok - ide o formu asymetrickej, politickej resp. administrativnej uzemnej decentralizacie ad hoc.

Aky je pravny sposob vzniku tohto utvaru? Vydanie statutu o zriadenie autonomie.
Vydaju ho ustredne organy v state ale iniciativa bola z dola. Pravne je to upravene z hora, ale iniciativa vysla z dola. Posobnost organov autonomie sa nevztahuje na vsetky sfery statnej cinnosti. Oni maju tu posobnost len v ramci toho statutu.

Priklady: Sicilia, Katalansko, Juzne Tyrolsko.

Centralizovane a decentralizovane staty:

a) centralizovane:

- priama podriadenost a priama zodpovednost
- centrum zasahuje cez normativne pravne akty - pravne predpisy, individualne pravne akty, cez interne instrukcie, politicky.
- plati tu apelacne pravo (apelacia na rozdiel od kasacie moze rozhodnutie aj zrusit a nahradit svojim rozhodnutim)
- miestne organy nerozhoduju s konecnou platnostou
- osobna kracna zavislost (centrum urcuje personalne zlozenie miestnych organov)
- miestne organy sa nemozu domahat hodnotenia zakonnosti, nariadeni ci prikazov centralnych organov (vyplyva to z apelacneho prava)

b) decentralizovane

- cast posobnosti je vynata z moci ustrednych a prenesena na miestne celky
- plati tu kasacne pravo
- musia existovat materialne podmienky decentralizacie

Zlozeny stat:

(zvazy/spolky statov nepatria do zlozenych statov! - konfederacia, moderna unia, personalna unia)

- Medzi zlozene staty patri: federacia a realna unia, pojem zvazovy, spolkovy patri k zlozenemu statu.
- Cleni sa nie len administrovne, ale aj statopravne

- V zloženom state posobi suverenna statna moc tohto statu priamo az k obcanovi clenkeho statu!

Tuto vlastnost nema konfederacia (rozhodnutia konfederacie zavazuju len clenke staty konfederacie ale nie priamo obcanov!)

Charakteristickymi znakmi federacie su predovsetkym:

- a) **Koexistencia suverenit** - (co stat - to statna moc- to statna suverenita) - jednotlivé povodne unitarne staty sa vzdaju casti svojej suverenity a tej casti ktorej sa vzdali tak ju prenesu na zlozeny stat. Suverenitu ma aj zlozeny stat - federacia, ale aj jednotlivé clenke staty. Teda koexistuju ale nie v tej istej miere.
- b) **Dvojaka ustava**
- c) **Dvojake statne obcianstvo**
- d) **Dvojaka sustava najvyssich statnych organov**
- e) **Vlastne statne symboly a hlavne mesta clenkych statov federacie**
- f) **Najvyssi zakonodarny organ federacie je dvojkomorovy**

Pravny sposob vzniku federacie je **zmluva** (rozlisovat fakticky a pravny sposob vzniku!)

Princip zakazu majorizacie (majorita - vacsina): v pripade federacie je zakazane rozhodovat v ramci vacsiny. Dosledkom tohto principu je parita (rovnost - rovny s rovnym 1:1) - paritny system. Tento princip zakazu majorizacie je pravnym principom, prostriedkom rovnosti clenkych statov.

Realna unia:

- skripta (str. 124)

Moderna unia:

- vznikla ako dosledok dekolonizacie charakteristicky pre 60te roky 20. stor. Medzi materskou krajinou a koloniou bol zruseny kolonialny vzťah, ale ostali vazby pribuzenske, etc.

Personalna unia:

- existovala predstava ze stat musi mat hlavu statu, ak stat stratil hlavu statu, tak sa priclenil k niekomu

Konfederacia:

Rozdiel medzi konfederaciou a federaciou:

- organy konfederacie nemaju suverenitu v tom zmysle, ze nemozu zavazovat priamo obcanov clenskych statov, nemaju suverenitu dovnutra
- nie je to bezne spolocenstvo statov, plati tu princip vacsinovy - mensina sa podriaduje valine

POJEM, DEFINICIA A KONCEPCIA PRAVA

- tato otázka sa dostala do popredia v prvej polovici 19. stor. a to vďaka novokantovskej filozofii, ale tiež moderného pozitivizmu.

- Právo je **polysen** - mnohovýznamový spoločenský jav. Jav, pretože objektívne existuje. Spoločenský jav, pretože reguluje spoločenské správanie, vzťahy medzi ľuďmi navzájom. Mnohovýznamový preto, pretože odraza, reguluje spoločenské vzťahy v ich rozmanitosti, v ich mnohotvárnosti.

- Právo zasahuje do všetkých oblastí spoločenského života.

- Pri vymedzení práva je potrebné si povedať ako právo si vymedzujeme.

Ak právo tak dualizmus práva - právo prirodzené a právo pozitívne - už v stredoveku sa s týmto rozdelením stretávame. Už **Herakleitos** nám poukazuje na to, že existujú prirodzené zákony - **fyzei** a zákony ľudske - **nomoi**. Pozitívne právo musí byť v súlade s právom prirodzeným.

Ďalší dualizmus je **kosmos** - svet prirodzených zákonitostí, ktoré sú nemenne a **taxis** - určité organizačné pravidlá stanovené z vlastnej vôle a pre vlastnú potrebu.

Aristoteles takisto poukazuje na dualizmus práva - prirodzené právo a zákonne právo. Upozorňuje na to, že prirodzené právo má všade rovnakú platnosť. Je nezávislé od ľudskej vôle - je nezávislé od toho či sa ľuďom páči alebo nie.

- Ak hľadáme určité ekvivalenty pojmu právo tak nás bude zaujímať pojem **ius** a jeho slovný základ tvorí vlastne **iu**.

Pojem **ius** je spätý so spravodlivosťou, so slušnosťou (iustitia - bohynia spravodlivosti). Základ je v pojme **iu** čo znamená zavazovať - teda viazať vo vzťahu k určitému správaniu.

- Známy grécky ekvivalent **ison** - spravodlivá rovnosť.

- Pojem **ishá** má pôvod v arabčine a znamená cinnit dobro - dobro odplácať dobrom, resp. sa používa vo význame ako určité pravidlá, ktoré zavazujú ľudí vo vzájomnom styku.

Rozlišovanie medzi definíciou a pojmom právo.

Iavolenus poukazuje na to, že každá definícia v civilnom práve je nebezpečná lebo len malokedy ju nemožno vyvrátiť.

Kant porovnáva definície v prírodných vedách a v spoločenských vedách a zvyrazňuje, že vo fylozofii a v spoločenských vedách nemožno postupovať tak ako v matematike, a preto hovorí, že definície v spoločenských vedách nemajú význam.

- Definíciu možme vymedziť ako určitý prechodný výsledok snahy o poznanie. Ale niekedy toto poznanie nie je konečné, a preto je potrebné aby definície boli prediskutované a podrobené rôznym korektúram. Nemáme byť nestastní, že definícia je prekonzultovaná, ale byť vedecky prekonaný je našim cieľom. Každá definícia nám zvyrazňuje určitú stránku objektu alebo predmetu. Definícia nám neponíma podstatu celeho predmetu. Definícia práva zaostáva za mnohorozmernosťou práva. A preto mi v práve rozlišujeme medzi definíciou a pojmom.

- Pojem je širší ako definícia a vymedzuje nám celý obsah problematiky.

Pojem práva v sebe zahŕňa všetky roviny a to:

- a) rovinu právnych noriem
- b) právnych vzťahov
- c) právneho vedomia.

Pravnofilozofický a pozitivistický prístup vymedzenia práva.

1) **Pravnofilozofický prístup** - vymedzenie práva vo všeobecnosti. Tzn. ide o také vymedzenie práva, ktoré by odlišilo právo od ostatných neprávnych normatívnych systémov. Napr: ide o vymedzenie, kde odlišíme právo ako normatívny systém a moralku ako normatívny systém ...

Právo definuje ako súhrn právnych noriem, ako všeobecne záväzných pravidiel správania vyjadrených v štátnom stanovenej alebo uznanej forme, ktorých dodržiavanie je vynutiteľné štátnou mocou.

2) **Pozitivistický prístup** - sústreďuje sa na to, čo je platné právo pre konkrétnu spoločnosť. Ide o to či napr. v histórii bolo práve stotožňované so zákonom, alebo či ho dnes ponímame širšie ...

Pri vymedzovaní práva sú dôležité dve väzby:

- a) **práva a moci**
- b) **práva a vole.**

a) **Väzba práva a moci** - prejavuje sa v dvoch rovinách:

Prvá rovina - moc tvoriť právo, moc tvoriť všeobecne záväzné pravidlá správania.

Druhá rovina - moc prinútiť adresátov práva aby ho dodržiavali.

Velmi vystizny je vyrok nemeckeho teoretika **Stammlera**, ktorý hovorí, že moc potrebuje myslieňku práva aby sa presadila a právo potrebuje moc aby sa uplatnilo.

Nie stále musí platiť že kto má moc má aj právo, pretože v histórii je dokázané, že právo silnejšieho je najväčšie bezprávie.

Svojvoľnému uplatňovaniu moci celá idea práva a tou ideou je idea spravodlivosti - ten kto má moc, má moc tvoriť právo, ale nevyhnutné je aby to právo bolo spravodlivé. Pokiaľ sa nám tá idea spravodlivosti stratí, tak to už nie je právo, ale bezprávie.

b) Vazba práva a vole: právo je normatívny systém, ktorý obsahuje príkazy, zakazy a dovoľenia. Právo svojou sociálnou a psychologickou podstatou je podstatou vole nositeľa statnej/verejnej moci. Táto voľa nositeľa statnej/verejnej moci nemože byť ľubovoľnou - musí byť objektívne podmienená. Obsahom práva musí byť voľa, ktorá má celospoločenský význam - musí smerovať k dosiahnutiu určitých spoločenských účelov. Tento vzťah sa prejavuje aj voči nám - teda adresátom práva. Právo pôsobí aj na voľu adresátov, aby sa nejakým spôsobom správali alebo nesprávali.

- Akademik **Knap** sa pokúsil vymedziť právo: právo je formálne zdelený (oznamovaný, informatívny), spoločenský, normatívny a regulatívny systém, ktorý je vytváraný alebo uznávaný statom na dosiahnutie určitých spoločenských cieľov a na presadenie a ochranu všeobecných spoločenských záujmov, ktorého normy sú vynutiteľne statnou mocou. Právo usporadúva, reguluje spoločenské vzťahy tak aby bol dosiahnutý všeobecný účel a tento účel je určovaný všeobecným záujmom. Účelom práva nie je len všeobecný záujem ale aj ochrana tohto všeobecného záujmu. Právo je spoločenský systém, pretože je vytváraný ľuďmi. Nejde o systém, ktorý by vznikol bez účasti ľudí. Základným pravotvorným subjektom je stat, ale okrem statu sú tu ďalšie pravotvorné subjekty na ktoré stat preniesol právomoc tvoriť právo.

- Právo je formálne zdelený normatívny systém - je to určitý informatívny systém, určitý jazykový prejav - právo je jazykovým výrazom tých pravidiel. Je to systém, ktorý je záväzný a vynutiteľný - záväznosť sa prejavuje v tom, že nám obmedzuje alternatívy správania. Právo vymedzuje tie alternatívy správania, ktoré sú dovoľené a ktoré sú zakázané.

- Právo nielen že je záväzné, ale právo je všeobecne záväzné.

- Je vynutiteľne statnou mocou - sme donútení k plneniu toho, čo nám právo ukladá.

- Právo je otvorený normatívny systém, pretože určité právne normy z neho vystupujú a iné doňho vstupujú.

- Pravo je system dynamicky a to dynamicky k urcitemu casovemu parametru. Teda sa neustale vyvyja.
- Pravo moze reagovat iba na kvalitatívne zmeny v spolocnosti. Ak pravo ma plnit svoj ucel, tak je tu potrebna stabilita prava.
- Pravo je i system cieleny - system, ktory cielavedomo posobi na spolocnost za ucelom udrzania jej homeostazy - rovnovahy.

Ak mame vyjadrit mnohovyznamovost prava tak vymedzujeme pojem práva, ktorý je širší ako definícia práva. Pojem práva je vyjadrený v troch rovinách, a to:

- 1) **pravných noriem - normatívna rovina**
- 2) **pravných vzťahov - sociologická rovina**
- 3) **právneho vedomia - psychologická rovina**

1) **Rovina právnych noriem - normatívna rovina** je vymedzovaná ako základna rovina - pretože tie ďalšie dve roviny sú od nej závislé. Táto rovina nám predstavuje súhrn právnych noriem ako všeobecných záväzných pravidiel správania vyjadrených statom stanovenej alebo uznanej formy a vynutiteľných statnou mocou. Je to rovina všeobecná, to znamená uplatňuje spoločenské vzťahy vo všeobecnej rovine a v tejto rovine je vymedzený všeobecne ako subjekt tak aj objekt. Tzn. že ide o rovinu, kde v tej právnej norme nikdy nemože byť vymedzený konkrétny subjekt. Dochádza tu k regulácii vzťahov rovnakeho druhu neurčitého počtu. Pre túto rovinu je charakteristické že tieto právne normy sa musia nachádzať statom stanovenej alebo statom uznanej normy. Pravo v tejto rovine nám hovorí to, čo má byť - vzor - tu je rovina možnosti - **sollen**.

2) **Rovina právnych vzťahov - sociologická rovina** - vyjadruje nám skutočnosť - točco je - **sein**. Tzn. v tejto rovine dochádza k premene možnosti na skutočnosť a spravame sa buď v súlade s právom alebo v rozpore s právom.

3) **Rovina právneho vedomia - psychologická rovina** - právne vedomie je súčasťou spoločenského vedomia.

Nase právne vedomie sa skladá z dvoch častí: a) **predstavy o prave - de lege lata**
b) **nazory na pravo - de lege ferenda**

Pravne vedomie mozme charakterizovat ako specificku formu spolocenskeho vedomia predstavujucu suhrn pravnych nazorov, idei a predstav o prave, v ktorých sa prejavuje vzťah ľudí k pravu, poznanie a hodnotenie práva, ako aj požiadavky v oblasti tvorby a realizácie práva. Špecifická forma - v nej sa prejavuje naše poznanie práva.

Pre pravne vedomie su charakteristicke dve stranky:

a) De lege lata - stránka vyjadrujúca platné právo = pozitívne právo, právny poriadok. Ide o platný právny poriadok v určitom case a v určitom území. Obsahuje názory týkajúce sa právneho poriadku. Máme predstavu o tom, čo platí ako právo, ide o znalosť práva, predstavy ľudí o platnom pozitívnom práve, o tom, čo je protiprávne, o tom aké správanie je právne vynutiteľné verejnou mocou.

b) De lege ferenda - hodnotenie práva a zaujímanie vlastného postoja, vyjadrenie vlastného názoru a podávanie návrhov ako by právo malo regulovať vzťahy. Úroveň hodnotenia práva, názory čo je spravodlivé, aké hodnoty či zájmy by právo malo zaisťovať či potláčať, čo by právom malo byť regulované. Právne vedomie súvisí s realizáciou práva. Faktory, ktoré ovplyvňujú realizáciu práva patrí nielen znalosť práva, správnosť predstáv o tom, čo platí ako právo, ale aj stupeň akceptácie práva.

- Znalosť práva nie je predpokladom vysokej úrovne právneho vedomia.
- Pre pravne vedomie je charakteristická diferencovanosť (skupinovú, individuálnu, celospoločenskú).
- Má neformálnu podobu.
- Právne vedomie je na jednej strane dynamicke, ale obsahuje aj prvok konzervativizmu.
- Krajné podoby právneho vedomia: nihilizmus - podceňovanie práva, predceňovanie práva. Obe sú nežiaduce.
- Právne vedomie súvisí so zákonitosťou, s legalitou v štáte. Preto by tomuto právnemu vedomiu mala byť venovaná pozornosť aj zo strany štátu, napr. informácie o práve...
- Podstata právneho vedomia je v tom, aby bolo výhodnejšie právo dodržiavať, než právo porušovať.
- Na úroveň právneho vedomia majú vplyv napr. stav v politike, morálka v spoločnosti a v nemalej miere aj úroveň právnej praxe.

Koncepcie - skriptá